

ЗМІСТ

Передмова	5
ТЕОРЕТИЧНИЙ КУРС	
Модуль I. Основні підходи до вивчення особистості в психології	8
Тема 1.1. Психологія особистості як наукова дисципліна	8
1. Основні напрями вивчення особистості	8
2. Базові категорії психології особистості: індивід, особистість, індивідуальність	11
3. Основні етапи історії досліджень особистості	14
Тема 1.2. Концепції особистості фрейдизму і неофрейдизму	17
1. Теорія особистості З. Фрейда	17
2. Аналітична психологія К. Юнга	20
3. Індивідуальна психологія А. Адлера	22
4. Соціокультурна психологія Карен Хорні	24
5. Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма	26
6. Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона	28
Тема 1.3. Диспозиційний напрям у психології особистості	30
1. Загальна характеристика диспозиційного напрямку у психології особистості	30
2. Диспозиційна теорія особистості Гордона Оллпорта	32
3. Теорія типів особистості Ганса Айзенка	34
4. Структурна теорія рис особистості Раймонда Кеттела	36
Тема 1.4. Когнітивний підхід до особистості	38
1. Загальна характеристика когнітивного підходу до особистості	38
2. Розвиток мислення в онтогенезі (теорія Жана Піаже)	40
3. Теорія особистісних конструктів Джорджа Келлі	42
4. Теорія поля Курта Левіна	44
Тема 1.5. Гуманістичний напрям у психології особистості	47
1. Загальна характеристика гуманістичного напрямку	47
2. Теорія самоактуалізації Абрахама Маслоу	48
3. Феноменологічна теорія Карла Роджерса	52
4. Особистість у логотерапії Віктора Франкла	54
5. Екзистенційна психологія Ролло Мея	55
Тема 1.6. Теорії особистості психологів США і Європи	57
1. Соціально-когнітивна теорія особистості Альберта Бандури ..	58
2. Теорія соціального научіння Джуліана Роттера	60
3. Психологія свідомості Вільяма Джемса	62
4. Особистість в «описовій психології» В. Дільтея та Е. Шпрангера	64

5. Теорії особистості у французькій соціологічній школі	65
6. Транзактний аналіз Еріка Берна	67
Тема 1.7. Особистість у радянській психології	69
1. Погляди вітчизняних учених на психологічну структуру особистості	69
2. Ленінградська школа	71
3. Московська школа	74
4. Київська школа	78
Модуль II. Психологічна характеристика особистості	81
Тема 2.1. Індивідуально-психологічні властивості особистості	81
1. Загальна характеристика властивостей людини як індивіда	81
2. Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості	83
3. Вікові індивідні властивості та особистість	87
4. Статевий диморфізм і статева ідентифікація особистості	89
5. Основні підходи до дослідження темпераменту	92
Тема 2.2. Соціально-психологічна характеристика особистості	98
1. Соціально зумовлені характеристики особистості	98
2. Поняття про характер. Типологія характерів	100
3. Акцентуації характеру	103
4. Поняття про мотивацію та її місце в структурі психіки	106
5. Теорії мотивації	111
Тема 2.3. Розвиток і формування особистості	119
1. Характеристика понять «розвиток» і «формування» особистості	119
2. Основні теорії розвитку особистості в дитинстві	122
3. Розвиток і формування самосвідомості	125
ПРАКТИКУМ	
Тема 1. Особистість як об'єкт психологічних досліджень	130
Тема 2. Концепції особистості фрейдизму і неофрейдизму ...	142
Тема 3. Диспозиційний напрям у психології особистості	152
Тема 4. Когнітивний підхід до особистості	171
Тема 5. Гуманістичний напрям у психології особистості	182
Тема 6. Теорії особистості психологів США і Європи	192
Тема 7. Особистість у радянській психології	207
Тема 8. Індивідуально-психологічні властивості особистості .	219
Тема 9. Соціально-психологічна характеристика особистості .	239
Тема 10. Розвиток і формування особистості	256
ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ»	273

ПЕРЕДМОВА

Проблема особистості – одна з найважливіших проблем, яка хвилювала людей як у глибоку давнину, так і в наш час. Людина, будучи частиною природи, вершиною розвитку органічного світу, водночас виступає в унікальній і неповторній формі як суб'єкт діяльності і спілкування, вона – будівничий і перетворювач соціального і предметного світу, творець духовних і матеріальних цінностей.

Особливої актуальності проблема особистості набула тепер, в умовах небаченого динамізму соціальних процесів, науково-технічної революції, зростання ролі суб'єктивного фактора в прогресі суспільного розвитку. Отож, перед ученими і практиками, викладачами і педагогами з усією гостротою постало питання про сутність людської особистості, шляхи її всебічного і гармонійного розвитку, про особливості, можливості і наслідки її матеріальної та духовної діяльності, вплив на природу і суспільство, про свободу і відповідальність людини в нових історичних та економічних умовах. Врахування психології особистості дасть змогу докорінно змінити наше українське суспільство, мобілізувати його потенціал на розбудову громадянського суспільства. Необхідно створити умови для вдосконалення особистості, особливо її свідомості і самосвідомості, змінити світовідчуття, світосприймання і світорозуміння. Цьому сприяє запровадження до навчальних планів підготовки фахівців курсу «Психологія особистості».

При розробці навчального посібника автор виходив з методологічного положення про те, що рівень свідомості особистості невіддільний від інших рівнів її психіки – несвідомого, підсвідомого і надсвідомого, оскільки психіка функціонує як одна система. Тому, не вивчивши всіх рівнів психіки, їхньої взаємодії, неможливо зрозуміти природу особистості, її поведінку й діяльність, процес соціалізації, розвитку, формування тощо.

Представлений навчальний посібник розкриває основний зміст навчального матеріалу, передбаченого для вивчення курсу «Психологія особистості» під час лекційних, практичних занять, самостійної роботи студентів педагогічних спеціальностей в обсязі 54 години.

Курс розроблено для вивчення студентами педагогічних спеціальностей, майбутня професія яких передбачає глибокі знання психології та вміння використовувати їх при вирішенні складних педагогічних ситуацій, у процесі взаємодії та спілкування із учнями, колегами, громад-

ськістю. Виходячи із професійної спрямованості курсу, особлива увага у посібнику приділяється аналізу різних підходів, поглядів і позицій вчених щодо розвитку і формування особистості.

При підготовці посібника автор головними своїми задачами вважав:

1. Ознайомити студентів із класичними положеннями психологічної науки про сутність особистості, її структуру, мотивацію та унікальні аспекти функціонування (творчість, самореалізацію, зрілість, психічне здоров'я).

2. Створити необхідні умови для опрацювання сучасного досвіду психологічного аналізу особистості.

3. Сприяти розвитку психологічної культури педагога, показати засобами теоретичної та експериментальної психології складність психічного життя особистості, розвивати інтерес до самопізнання.

Посібник складається з двох частин – теоретичної та практичної, містить список рекомендованої і використаної літератури.

Теоретична частина посібника складається з текстів лекцій до всіх тем, передбачених навчальною програмою. Кожна лекція має план та заголовки до окремих питань з подальшим розкриттям їх змісту.

Розробки практичних занять включають завдання на актуалізацію теоретичних знань, методики діагностики особистісних особливостей, вправи для особистісного самопізнання і розвитку. Підібрані автором матеріали допоможуть студентам успішно засвоїти найсуттєвіші наукові положення про природу особистості та розвинути навички психологічного аналізу особистості.

Посібник призначається для викладачів і студентів вузів, учителів загальноосвітньої школи, практичних психологів. Може бути використаний широким колом читачів, які цікавляться психологічними проблемами.